

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Dispvtaones Theologicae

Quatuor Tomis distinctæ: Qvibus Vniversa Theologia Scholastica Clare,
Breviter & accuratè explicatur

De Deo, Et De Angelis

Martinon, Jean

Burdegalae, 1644

Dispvatio XXXVII. De intellectu Angelorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73898](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73898)

Etorum Patrum, quos alibi citabimus, Luciferum, Principem Angelorum rebellium, fuisse primum positivè, id est, nobiliorem & perfectiorem reliquis omnibus Angelis. Quia scilicet solus erat in sua specie, creaturarum omnium nobilissimam.

Hac sententia non est plura probabilis. Dixi præterea probabilius tantum esse Angelos partim specie, partim numero solo differre modo iam explicato: quia fatendum est eam non satis competentem esse: & non modo Theologos, sed & sanctos Patres hac in parte abire in varias sententias. Aliqui enim affirmant differre solo numero, ut Basilius, Gregorius Nazian. & alij citati in m. 64. Alij di-

cunt differre specie, ut Dionys. relatus num. 76. Alij dicunt rem esse generalem, & soli Deo, qui eos creavit, notam esse: ut S. Augustin. lib. contra Origenistas & Priscillianistas ad Orosium c. 11. & Damascen. l. 2. de fide c. 3. Angelique incertitudinem distinctionis specificæ inter Angelos, quod licet possibile sint plures species formarum spiritualium componentium cum materia: tamen una sola species animarum rationalium est à Deo producta. Et in beatitudine erit inter illas magna varietas & ordo Hierarchicus. Argumenta tamen sententiarum nobis oppositarum passim videntur, & ex dictis possunt facile dilui.

DISPUTATIO TRIGESIMA SEPTIMA,

De Intellectu Angelorum.

- Sectio I. *An intellectus Angeli distinguatur realiter ab ipsius substantia?*
 Sectio II. *An actus intelligendi distinguatur realiter ab Angeli substantia?*
 Sectio III. *An intellectus Angeli, vel actus intelligendi, sit de eius essentia? Et utrum omnes intellectus Angelici sint eiusdem speciei?*
 Sectio IV. *An intellectus Angeli in agentem & passibilem distinguendus sit?*

VÆ S. Thomas q. 91. & dyabus sequentibus tractat de vi assumendi corpora, & de loco & motu locali Angelorum, commodius explicabuntur inferius disp. 42. ubi dicemus de potentia executiva, ad quam proximè pertinent. Quæ quia naturaliter subordinatur voluntati, & voluntas intellectui: ordo naturæ postulat, ut prius de intellectu & voluntate, deque utriusque operationibus, & perfectionibus naturalibus differamus. Dicturi postea de supernaturalibus, id est, de gratia & gloria Angelorum: deque illius oppositis, id est, de peccato & pœna Dæmonum.

De intellectu vero Angelorum disputat S. Thomas tota disp. 54. & art. 1. docet intelligere non esse ipsam substantiam Angeli: ut neque ullius alterius creaturæ. Quia id quod non est purus actus, sed aliquid potentialitatis admixtum habet, non potest esse sua actualitas: repugnat enim actualitas potentialitati. Intelligere autem est actualitas virtutis intelligentis: ergo, &c. 2. Actionem intelligendi Angeli non esse ipsummet eius esse. Quia solum esse divinum, ut potè infinitum, est suum intelligere, & suum velle. Esse autem angeli finitum est, & determinatum ad unum genus & speciem. Unde non potest esse ipsius intelligere &

velle, quod quantum est de se, extenditur ad omnia, & infinite pater. Intelligere enim habet pro obiecto verum; & velle, bonum: quorum utrumque conuertitur cum ente, & infinite extenditur. 3. Potentia intelligendi non esse ipsam essentiam Angeli; quia in Angelo non est idem intelligere, & esse. Potentia autem dicitur in ordine ad actum: & secundum diuersitatem actuum est diuersitas potentialium. 4. Non esse in Angelis intellectum agentem & possibilem, nisi æquiuocè. Quia non sunt quandoque in potentia intelligendi, & quandoque in actu, sicut homines: & eorum obiecta sunt actu intelligibilia. 5. Non esse in Angelis aliam cognitionem, quam intellectiuam. Quia cum sint incorporei, non possunt habere cognitionem sensitiuam, quæ exercetur per organa corpora. Huc usque P. Thomas, cuius doctrina deinceps explicatur.

SECTIO. I.

Utrum intellectus Angeli distinguatur realiter ab ipsius substantia?

RES. sunt ea de re Theologorum & Philosophorum sententia. Primo enim D. Thomas q. 4. art. 1. & 3. censet, non modò intelligendi actum, sed & ipsam potentiam intelligendi, distingui à parte rei ab Angeli substantia. Idemque docent præter Thomam Alesius p. 2. q. 21. membro 1. Vaz: in Comment. & dissertationibus ad articulos citatos, Suarez, lib. 2. de Angelis c. 1. aliique plures.

Contra verò Aristot. 12. Metaph. c. 9. quem veteres aliqui interpretes ibidem sequuntur, affirmat non modò intellectum, sed ne actum quidem intelligendi, distingui à parte rei ab Angeli substantia. Quod idem videtur affirmare Durand. in 2. dist. 3. q. 5. ad 1. quoad illum actum, quo Angelus se ipsum cognoscit. Aristoteles quidem loco cit. loquitur primò & præcipuè de mente præstantissima, id est, de Deo: id tamen extendere videtur ad omnes intelligentias immateriales, cum sic ait: *Cum igitur non sit diuersum ab eo quod intelligitur, & intellectus; quocumque non habent materiam idem est ac intellectus.* Bandem sententiam Suarez lib. 2. cap. 1. num. 9. tribuit Malonio in 2. dist. 3. disput. 5. sed ille ibi sect. 2. expresse affirmat distingui à parte rei ut ens ab ente, intellectionem ab essentia Angeli, licet non possint mutuo separari: quia de causa distinctionem illam formalem potius quam realem appellari vult. Profiteturque se nomine tenens duntaxat ab aliis differre.

Inter utrosque medijs Nominales actum quidem intelligendi distinctum esse putant: non tamen intellectum. Idemque censent è Recentioribus Less lib. 13. de perfect. diuin. cap. 30. n. 118. Aegid. Conink rom. 1. de sacram. quæst. 77. art. 4. num. 49. Hurrad. disp. 4. de anima sect. 4. num. 41. & probabiliter censet Valentia disp. 6. q. 3. punct. 2. col. 1.

In hac opinionum varietate certum primò esse debet, non omne principium intelligendi distingui realiter ab Angeli substantia. De radicali enim (si formali distinguatur) res manifesta est. Ipsa enim substantia & essentia Angeli debet esse radix intellectus & voluntatis, si ab illa distinguuntur, & ceterarum proprietatum naturalium, sicut in reliquis entibus essentia cuiusque est basis & radix proprietatum & attributorum ipsi connaturalium.

De formali, certum etiam puto, non omnem vim intelligendi formalem, distinctam esse realiter à substantia Angelorum. Etenim Angeli per suam substantiam effectiue, partialiter saltem, intelligunt & volunt. Ergo ipsorum substantia est aliquatenus principium formale intelligendi & volendi. Probatur antecedens. Nisi enim Angeli per suam substantiam effectiue intelligant & velint, sed tantum per accidentia distincta: non videntur Angeli, sed accidentia illa, quibus mortuo modo subest ipsorum substantia. Et tamen vel ipsa experientia motum, est nos ad eas operationes, sicut & ad sensationes & appetitiones, conari & concurrere effectiue, longèque aliter operari, quam cum innato calore externum quidpiam calefacimus, aut naturali grauitate ponderamus, aut species speculo imprimimus, & similia, quæ producimur tantum per accidentia quædam distincta, quibus mortuo modo subest nostra substantia, remouè tantum & denominatiue operando per illa. Ergo de Angelis idem censendum est, quantum ad actus intelligendi & volendi.

Confirmatur, quia actus secundus vitalis debet esse à principio vitali per se, quod est ipsum substantiale principium, seipsum mouens & exercens operando vitaliter. Item, omninò necessarium est ut principium vitale per se appetens, sit etiam per se cognoscens, & non tantum per aliud distinctum. Ergo impossibile est Angelum intelligere solum per aliquid distinctum à sua substantia: & velle per aliud adæquatè distinctum eum à sua substantia, cum à

non omne principium intelligendi distinguitur realiter ab Angeli substantia.

Idem principium quod appetit, debet esse cognoscens.

I. Variæ sententiæ D. Thom.

Alesius Vaz. Suarez.

Aristot.

Durand.

Lessius. Conink. Hurrad. Valent.

principio intelligente. Probatur antecedens. Nam actus appetitus vitalis essentialis est, ut sit tendentia in obiectum cognitum, & secundum cognitionem. Atqui principium non cognoscens per se, non potest tendere in obiectum cognitum, & secundum cognitionem. Ergo id quod tendit in obiectum cognitum, & secundum cognitionem, non est principium non cognoscens per se, sed necessarius debet esse per se cognoscens. Atque omnino fieri non potest, ut illud idem à parte rei non sit cognitivum. Quod non potest esse volituum, nisi obiecti, nisi secundum cognitionem: tendentia autem secundum cognitionem, non potest esse duntaxat à facultate cœca in seipsa, qualem fingunt esse voluntatem à Quersarij, qui intellectum & voluntatem, tum inter se, tum à substantia distinguunt à seiparè. Quod enim intellectus sit cognoscens, non sufficit. Imò potius quod si duo duntaxat frustra lumen cœco admoveas: sic frustra voluntati proponitur obiectum bonum vel malum, quippe nullatenus valenti percipere bonitatem vel malitiam obiecti, nec quid, aut quando, vel quale proponitur. Quare saltem necessarium est, ut vnum & idem re principium, eadem videlicet intellectus substantia; per se intelligat & appetat: hæc sola sit totale principium huiusmodi operationum: siue principale tantum, concurrentibus aliis facultatibus accidentalibus realiter distinctis.

Confirmatur secundò, quia principium quod vult, movet se ipsum vitaliter ad volendum, per obiecti bonitatem ut cognitam. Ac prout se movet ut cognoscens: & quidem liberè, si cognoscit in obiecto bonitatem non necessitatem, & sui compos est. Item se movet secundum consultationem & deliberationem propriam, tendens liberè in id quod expedire visum est, aut etiam in oppositum. Interdum enim tendit contra dictamen vltimum cognitionis practicæ. Tantum abest, ut ab obiecto, vel à cognitione, moruo quovis modo dorminetur: sicut determinatur sensus externi ab obiectis, vel ab eorum speciebus impressis; & sensus internus, à sensatione sensus externi; & intellectus, ab istius operatione, vel à speciebus intellectibilibus, aut à præsentia obiecti. Quomodo autem se movet ut cognoscens, ut consultat, & deliberans, & eligens secundum consultationem, & deliberationem, id quod plane non cognoscit? Quid prodesse potest cognitio vnius, alteri profus non cognoscenti, ut secundum cognitionem agat, & sese moveat in obiectum qua ratione cognitum est? Quomodo potest liberè eligere vnum è duobus, & vnum obiectum alteri præferre; nisi cognoscatur ea, inter quæ eligit, & quorum bonitatem vnam alteri præfert?

Iam si Angeli substantia per se intelligit & vult: ergo eatenus potest per se intelligere & velle: atque eatenus est potentia intellectiva & volitiva. Quare non omnis potentia intellectiva & volitiva, seu principium formale intelligendi & volendi, distinguitur

realiter ab Angeli substantia. In quo nobiscum sentiunt præter supra citatos inertia opinione, Suar. disp. 18. Metaphys. sect. 5. n. 2. & 3. & Valq. 1. 2. disp. 9. n. 28.

Dico secundò, licet non sit improbabile substantiam Angeli compleri in esse intellectivi & volitivi per potentias accidentales distinctas: huius tamen complementi necessitatem nullam esse: & absolute probabilius videri potentiam vitalem intelligendi & volendi, nulla ex parte distingui ab Angeli substantia.

Prima pars satis patet auctoritate D. Thomæ & aliorum, quos pro propria opinione retulimus num. 1. Quibus videntur favere Dionys. c. 11. de cœlest. Hierarch. distinguens, etiam in summis spiritibus; substantiam, virtutem, & operationem. Et Anselm. lib. de concep. virginali c. 4. ubi hæc tria similiter distinguit: & lib. de casu Diaboli c. 8. affirmat voluntatem Angeli non esse substantiam, licet sit aliqua essentia, & Augustin. lib. 6. de Trinit. c. 6. dicens animam humanam deficere à simplicitate divina propter multitudinem operationum & virtutum: & denique alij Patres communiter, in eo distinguentes Deum à creaturis, quod in Deo essentia, potentia, & operatio idem sint: secus in creaturis. Adde quod Angeli intelligentia non est summa, sicut divina. Et sicut ego coneursum obiecti aut speciei: sic non est improbabile egere complemento qualitate distincta à qua in modum potentie & principij proximè iuuetur effectivè ad actus vitales intelligendi & volendi.

Secunda pars probatur: quia quæcunque ad prædictam necessitatem ostendendam profertur, vel falsa, vel infirma sunt. Primò enim, quod aiunt, substantias materiales non exercere per se immediatè operationes suas accidentales, sed per accidentia distincta: ut elementa, per primas qualitates, cœlos & astra, per lumen & qualitates occultas: mixta similiter: imò & viventia per calorem nativum vegetare, &c. Unde colligere est substantias creatas esse improporionatas, ut sint principium alicuius operationis accidentalis: idque oriri ex limitatione substantiæ creatæ: ideoque in omni spiritu creato, imò & creabili, distinctionem illam inter substantiam, & potentiam operandi accidentaliter, ponendam esse. Hoc, inquam, multis instantiis falsum esse ostenditur. Nam multæ operationes accidentales conveniunt immediatè substantiis materialibus: ut emanationes propriorum accidentium, & reductio seu reparatio eorundem: quando v. g. aqua calefacta, igne remoto, frigus pristinum repetit. Constat etiam ex prima conclusione actus vitales cognoscendi & appetendi, partialiter saltem, oriri ab ipsa viventis substantia, idque fatentur multi ex adversariis. Item si intellectus & voluntas distinguuntur realiter à substantia, debent manare ab ipsa, sicut alia proprietates distinctæ fluunt connaturaliter à substantia cuius sunt, ut fatetur Suar. post D. Thomam quæst. 77. art. 7. D. Thomæ maior autem est ratio, ut Angeli substantia possit

possit ac debeat esse principium intellectio-
nis & volitionis, quam intellectus & volun-
tatis in actu primo. Ita enim productio non
est vita, quemadmodum intellectio & voli-
tio, quæ proinde tribui potius debent sub-
stantiis intellectualiter & appetibilibus vi-
uentibus, & sese mouentibus.

9. *Vnde specificentur potentia?*
Secundò, quod aiunt potentias specificari
ab actibus, & illis proportionari, ideòque
potentiam ad actus accidentales debere esse
accidentalem: non est verum. Quia potentia
formaliter seipsis specificatur & indiuidu-
antur. Quidlibet enim seipso est formaliter
id quod est. Et consequenter, vnum distin-
ctum à quolibet alio. Sicut autem potentia
habent ordinem transcendentalem ad actus
& obiecta: Ita speciem habent in ordine ad
illa. Sed saluum est substantialia non posse
ordinari ad accidentalia. Estque impossibile
omnem potentiam producendi accidentalia,
ita esse accidentalem: cum omnis productio
cuiuscunque accidentis sit tandem referenda
ad aliquam substantiam. Adde potentiam
aquæ ad repetendam frigiditatem connatu-
ralem, esse aliquam potentiam, & quidem
substantialem, cum sit ipsamet forma sub-
stantialis aquæ: & tamen est ad aliquod ac-
cidens. Idemque dico de substantia vt pro-
ductiua intellectus, & voluntatis, in senten-
tia aduersariorum: deque aliis naturis sub-
stantialibus respectu suarum proprietatum.

10. Tertio, quod aiunt substantiam Angeli
esse de se indifferentem ad intelligendum &
volendum: ideòque debere determinari
per facultates accidentales, quæ sint prin-
cipia determinata talium operationum: va-
num est. Nam sicut per aduersarios, substan-
tia Angeli, vt potens producere intellectum
realiter distinctum, est determinata ad il-
lum producendum: & vt potens producere
voluntatem, est similiter ad illius produ-
ctionem determinata, sicque de cæteris
proprietatibus: ita, & quidem maiori com-
pendio, dici potest ipsam substantiam Angeli,
prout est per se potens adæquate ad intelli-
gendum, esse determinatam ad intelligendum:
& prout est per se potens ad volendum,
esse determinatam ad volendum, id est, esse
potentiam volendi specialiter & determina-
te: vt propterea non sit opus principiis dis-
tinctis realiter, cum inter se, tum ab An-
geli substantia. Adde quod intellectus ipse
est de se indifferens ad infinita intelligen-
da: & voluntas, ad infinita volenda: ne-
que propterea distinguenda sunt facultates
intelligendi & volendi infinitæ, per
quas determinentur ad hæc aut illa obie-
cta speciatim. Sufficienter autem determi-
natur Angelus ad hoc aut illud intelligendum
in particulari, ab occurso obiectorum,
vel ab eorum speciebus. Et ad volendum,
vel determinatur à cognitione, vel illa posi-
ta seipsum libere determinat ad operandum
circa obiectum cognitum. Quare vt deter-
minetur, non eget intellectu & voluntate
realiter distinctis.

Tomus I.

11. Addunt quarto, intellectum & volunta-
tem animæ rationalis distinguí realiter ab
ipsis substantia. Ergo & in Angelis. Pro-
bant antecedens: tum quia potentia sensiti-
uæ distinguuntur ab ipsa: tum etiam quia
substantia animæ rationalis informat cor-
pus, intellectus autem & voluntas non in-
formant: & in iustificatione gratia recipi-
tur immediatè in substantia animæ, fides
in intellectu, spes & charitas in volun-
tate.

Intellectus
& voluntas
non distin-
guuntur ab
anima ra-
tionalinec
sepius, ab
organo.

Respondeo negando antecedens. Ad cur-
ius primam confirmationem, dico sensus
materiales esse plures compositum ex
organo & anima: vltra quod non est opus
potentia sensitiua accidentali realiter dis-
tincta. Idque intelligo tam de sensibus in-
ternis, quam de externis. Appetitus quoque
sensitiuus non distinguitur realiter à sensu
interno, cognoscente obiectum, quod ap-
petit. Neque resident hic tantum in cere-
bro, ille in corde aut hepate: sed per to-
tum animal diffunduntur, vt ostendit ex-
perientia fœtilium, quæ diuisâ quavis par-
te si pungantur in illa, dolent, refugiunt, ir-
ritantur, & alia faciunt, quæ appetitui sensi-
tiuo tribuuntur. Quamuis præcipue & ma-
gis vigeant in partibus corporis supra di-
ctis: vbi etiam illorum occasione maior esse
solet commotio spirituum & humorum.
Sensationibus internis vel passionibus ser-
uientium. In vegetantibus denique vis ge-
neratiua substantialiter, & nutritiua, anima-
tiua fœtus & alimenti non distinguitur re-
aliter ab ipso viuente: licet naturales dispositio-
nes caloris, siccitatis, humiditatis, & alia
id genus, per quas producunt qualitates sibi
similes, substantiali generationi vel nutri-
tioni præuias, distinguantur realiter à sub-
stantia viuentis, generantis, aut nutrien-
tis.

12. Ad secundam confirmationem. Respon-
deo animam, etiam quæ intellectiua, in-
formare substantialiter corpus, à quo seua-
tur dispositiue & remote ad intelligendum
per sensationes internas & externas. Quam-
uis sicut corpus non concurret immediatè
ad actus intelligendi & volendi, quippe in-
capax producendi effectum spiritalem: ita
neq; ab illis immediatè induuntur aut affi-
ciuntur, sed mediante anima. Gratia verò pro-
babilis non distinguitur à charitate. Vbi
distinguitur: illa diuisio inhaerentis intelli-
genda est secundum diuersas consideratio-
nes eiusdem animæ, quæ est substantia, seu
essentia quedam, & intellectus ac voluntas,
prout valet per se ad intelligendum & vo-
lendum. Et gratia quidem infunditur illi
simpliciter, vt illam ornent: fides verò vt il-
lam iuuet ad intelligendum, & charitas vt
illam perficiat & eleuet, quatenus valet ad
amandum & volendum.

13. Dionysius autem citatus in Contrarium, &
Anselmus priori loco intelligit potest eo sen-
su, quo August. & alij, mox explicandi. In po-
steriori loquitur de voluntate sumpta præ-

M M m

Explicatur
Patres ci-
tati in con-
tractu. For-
rum aliqui
nobis a-
perite con-
sentant.

actu volendi. Loquitur enim de conversione & voluntate, actuali scilicet, ad bonum vel ad malum. Augustin. denique & alij Patres confuse citati, non ita sunt intelligendi, quasi nulla substantia per se quicquam operetur: quod in omni sententia falsum est generaliter: sed quod nulla sit substantia creata, quae sit realiter omnis sua virtus, & omnis sua operatio: quaeque aliquatenus non contineat aliquam facultate vel operatione realiter distincta: cuiusmodi admittimus in Angelis species & habitus, & naturales, quam supernaturales, & operationes in re distinctas: de quibus paulo post. Speciatim verò D. Augustin.

Augustin.

in obiectione non videtur nomine virtutum seu potentiarum animae, quas affirmo distinguere: sed ait, *Cam in anima aliud sit artificiosum esse aliud inertem, aliud acutum, aliud memorem, aliud cupiditas, aliud timor, aliud tristitia, aliud tristitia, possintque alia sine aliis, & alia magis, alia minus, innumerabiliter in anime natura inveniri: manifestum est non simplicem, sed multiplicem esse naturam.* Nihil enim simplex mutabile est: omnes autem naturae mutabiles. Quibus verbis significat se loqui, non de facultatibus ipsis naturalibus intellectus & voluntatis: sed de habitibus, & speciebus, vel aliis affectionibus, & operationibus, quas fatemur distinguere: at non vires ipsas naturales intelligendi & volendi, quas non distinguere realiter ab anima docet idem S. August. lib. 10. de Trinit. cap. 11. ubi sic ait: *Hec igitur tria, memoria, intelligentia, & voluntas, quoniam non sunt tres vires, sed una virtus, nec tres mentes, sed una mens: consequenter utique nec tres substantiae sunt, sed una substantia.* Et Auctor libri 3. de spiritu & anima apud eundem Augustinum cap. 13. *Habet siquidem naturalia, & ipsa omnia est. Potentia namque & vires eius, idem sunt quod ipsa. Habet accidentalia, & ipsa non est. Non enim est sua prudentia, sua imperantia: quibus verbis nihil clarius dici potest.* Eodemque cap. 14. S. Pater docet discretissime potentias animae non distinguere ab ipsa, cum sic ait: *Secundum operis sui officium variis nuncupatur nominibus. Dicitur namque talis anima, dum vegetat: spiritus, dum contemplatur: sensus, dum sentit: animus, dum sapit.* Ista tamen non differunt in substantia, sicut in nominibus. Quoniam omnia ista, una anima est. Proprietates quidem diversae: sed essentia una. Et paulo post: *simplex substantia est anima. Nec aliud, nec minus inaccessibilis, & concupiscentia, quam anima, sed una eademque substantia secundum diversas potentias diversa sortitur vocabula. Naturales siquidem sunt ei, nec aliud est, quam ipsa.* Et cap. 4. eiusdem libri propter varia officia, variatur, & variè nuncupatur. Dicitur itaque sensus, imaginatio, ratio, intellectus, intelligentia. Et haec omnia in anima (id est, quatenus se tenet ex parte animae) nihil aliud sunt quam ipsa. Alia & alia proprietates in se (id est, alia & aliae affectiones, & dispositiones organicae) propter varia officia: sed una essentia rationalis, & una anima. Proprietates quidem diversae: sed essentia una, secundum exercitia, multa sunt. secundum essen-

tiam verò, unum sunt in anima, & id est, quod ipsa. Et Bernardus serm. 11. in Cant. a. *Ita anima, inquit, tria intuetur: rationem, memoriam, & voluntatem: Et haec tria ipsam animam esse. Similia ex Ildoro, & aliis refert Valentia Valent. disp. 6. qu. 3. puncto 2.*

SECTIO II.

Actus intelligendi distinguatur realiter ab Angeli substantia?

Respondeo actum intelligendi distinctum quidem esse realiter ab Angeli substantia, non tamen ita ut principium vitale substantiale intelligendi non includatur in ipso exercitio vitali, ut per se ipsum attendens volentem vitaliter in obiectum.

Prima pars responsi est communis Theologorum, & Philosophorum, praeferatim pro secunda opinione relatos num. 1. quodiale supponunt fore ut alioqui defatigetur intelligendo Angeli: defatigatio enim quam experimur intelligendo, provenit a contemtionem, & in tempore organorum inlectionem ministrantium, quibus Angeli carent. Male item supponunt Angelos esse nobilissimas substantias possibiles, Deoque similes in eo quod, sicut Deus est substantia immortalis, semper intelligens, cuius substantia est ipsum intelligere: sic & Angelus. Etenim Angeli licet inter curas creaturas de facto productas, & naturaliter spectatas, nobilissimi sint: perfectiores tamen in infinito produci poterunt, & infinite distanti a Dei perfectione, hominibusque paulo magis duntaxat superiores sunt, ut ait Scriptura Psal. 8. v. 6. Homines autem non sine aliqua physica operatione & productione vivunt in actu secundo. Ut credibile reddunt tot organa d. visionem, & alias sensiones externas destinata: unde de sensu interno, & de mentali cognitione idem coniectari liceat: praesertim cum maiore conatu & impensa operationes istae soleant exerceri.

Adde quod sancti Patres, Basil. homil. 16. in illa verba, *In principio erat Verbum*, Gregorius Nyssen. in epist. contra Apollinar. post medium, Cyrillus Alexand. lib. 2. Dialogi de Trinit. longe post medium, Anselm. in Monolog. cap. 31. & alij communiter, productiones divinas Filij & Spiritus sancti explicant per comparationem ad productionem nostrorum actuum intelligendi & volendi. In eo quod, sicut nos, cum intelligimus, producimus verbum mentis, siue actum cognoscendi, realiter distinctum a intellectu producente: & cum amamus, producimus amorem realiter distinctum a principio volente: Sic Pater divinus intelligendo seipsum, producit Verbum personale, id est, Filium, realiter a se distinctum. Et Pater ac Filius amando se invicem, producunt amorem personalem, id est Spiritum sanctum, a se realiter distinctum. Cui tam communi Patrum consensui in verbis fidei explicandis contradicere, a te

meritis vitio excusari nequit. Eorum verò testimonia plurima legi possunt apud Didac. Ruis disp. 2. de Trinit. sect. 2. & disp. 55. sect. 4. & disp. 37. sect. 3. Adde præterea non posse aliter explicari, quomodo actus intellectus & voluntatis humane & Angelicae sint in entitate supernaturales: cuiusmodi sunt actus visionis & amoris beatifici, & actus fidei, spei, & charitatis illis proportionati, ut ostendimus in tract. de fide, disp. 10. sect. 3. Propter quos exercebentur certum est infundi habitus supernaturales realiter distinctos, ex Trident. sess. 6. cap. 7. Modus verò philosophandi aduersariorum negando distinctiones, extendi non debet nisi ad ea, in quibus distinctio ostenditur esse manifestè superuacua: ita ut res à seipsa formaliter habeat id quod fingitur illi aduenire per aliquid distinctum. Alioquin enim modus ille philosophandi reiciendus est, velut per se durus atq; difficilis, & erroris periculo expositus nimis extendatur. Nam simili modo philosophandi, sequendo lumen naturale, negatur distinctio quæ interque habituum, atq; actuum, & quorumcumque accidentium. Cùm tamen certum sit & satis definitum à Trident. cap. illò 7. sess. 6. paulò ante citato, distingui habitus supernaturales ad anima: & ex eodem Concilio sess. 13. canone 2. certissimè constet, accidentia Eucharistica realiter distingui à substantia panis & vini, quæ definit ipsi remanentibus. Neque est quòd Deus proferatur in exemplum huius indistinctionis. Maior enim est ratio, ut Deus, quippe absolutissimè infinitus & perfectus, sit identicè & realiter suà essentia seu substantia, quidquid est: sibi que sufficiat ad quilibet intelligendum & volendum, sine accessu vilius forme distinctæ à parte rei: quæ etiam summè illius simplicitati officeret. Licet autem Deus non sit essentialiter scientia contingentium, quæ sicut potuerunt non esse ut sunt, potuerunt neciri ita esse, & contrario modo cognosci: nihilominus cùm Deus sit essentialiter eorundem cognitio ut possibile; facilius intelligitur quemadmodum obiecto veluti modificato, cùm de possibili sit existens; scientia illa essentialis, quasi modificata, ad illud extendatur per vsum & applicationem indistinctam à parte rei. Secus ac intellectus creatus, cui nullius rei cognitio essentialis est.

Adde præterea non modò Angelos iam re ipsa creatos, sed neque vllum spiritum creabilem intelligere posse simplici vsum indistincto. Etenim nulla est possibilis creatura, quæ sit illimitata in intelligendo, & Dei comprehensura, quæque non possit aliquid de nouo cognoscere. Nulla itè quæ non possit eleuari ad Dei visionem, quam nulli substantiæ creabili naturalem esse posse probabilis est, ut ostendimus disp. 7. sect. 7. Aequi natura intellectualis quæ est capax successione & vicissitudinis in intelligendo, non est aded perfecta, ut possit seipsa sine reali mutatione & productione actus, intelligere, iuxta ea quæ

diximus disp. 6. num. 8. vbi fufus ex Scriptura & sanctis Patribus hanc veritatem confirmauimus.

Non tamen satis efficaciter id conuincunt rationes quibus aliqui putant eundem ostendi esse inimitabiliter & absolute Dei proprium, ut per suam substantiam intelligat & velit. Nulla enim earum quas ad id probandum afferunt, cõcludit euidenter id implicare contradictione ex parte obiecti, vel quòd propterea creatura intelligens & volens sine actu distincto foret independente à Deo in intelligendo, vel à concursu obiecti per seipsum aut per speciem sui, vel aliquid æquiualens: sicut ex eo quòd homo possit mouere localiter seipsum per vsum indistinctum suæ virtutis motiua, non sequitur esse independentem à Dei concursu, vel à dispositionibus organicis ad motum necessarij, Sed è contrario, sicut elementa, & corpora inanimata, moventur quædam grauitate & leuitate distincta: animalia verò & spiritus movent seipsos vitaliter per potentiam indistinctam à substantia, suaque ipsorum entitate plus habent perfectionis ad motum, quàm elementa per qualitates illas accidentales: Vt que res creatæ multa alia præstant per vsum indistinctos, ut contactum, unionem, præsentiam & modum localem, resistantiam, & similia: licet in omnibus his exercitijs à Deo dependant: Ita non sequitur euidenter fore independentem à Deo in intelligendo & volendo naturam illam, quæ per simplicem vsum indistinctum à substantia intelligeret & vellet, nõ minus quàm per eadem immediate & realiter exequitur & mouet sine reali distinctione actus secundi à primo.

Neque etiam sequeretur talem naturam, fore essentialiter intelligentem, si per vsum indistinctum intelligeret. Quia nõ quicquid est idem se cum aliquo, est propterea illi essentialiter, imò neq; necessarij, ita ut illo care non possit: ut de modis se haberi fatentur illi ipsi quos modò refutamus. Nam Angelus v. g. potest non moueri localiter, quæ cuius motus non sit ab ipso distinctus in re, ut ipsi concedunt, & nos inferius ostendimus disp. 42. sect. 7. nu. 82. iuncta sect. 6. nu. 61. & sequentib. Sed neq; efficacius argumentatur quado probant implicare contradictione dari substantiæ creatæ cui essentialiter sit intelligere, ex eo quòd inde sequeretur talè substantiæ intelligere omnia essentialiter. Hoc enim nullo modo sequitur. Nec se Deus ipse intelligit omnia essentialiter, quauis cognitio sui ipsius quoad essentia & personas, & attributa necessaria, & quoad omnia possibilis, sit illi essentialis. Sed neq; etià ea omnia, quæ Deus nouit essentialiter, debet ipsa quoq; essentialiter intelligere, quia posset magis esse determinata, & quibusdā intelligibilib. magis quàm alijs proportionata: quemadmodum intellectus humanus obiecta sensibilia, quoad modum intelligendi germanum, naturaliter determinatus est: & Angelicus, ab obiecta naturalia. Neque enim omnes omnia naturaliter intelligunt, ut aduersarij male

16.
Nulla substantia creabilis potest intelligere sine actu distincto.

supponunt. Qui præterea æquiuocatur, cum sic probant non posse dari substantiã essentialiter intelligentem alicuius rei existentis: Quia si res illa non existeret, vt potest non existeret, si creatura est; impossibilis esset illa substantia essentialiter etrans: propterea quod non potest à Deo solo fieri substantia essentialiter errans: & talis substantia non posset ab vlllo alio fieri, cum debeat creari. Respondet enim non propterea huiusmodi creaturã fore absolute impossibilem. Sed sicut absolute obiectum potest existeret: ita substantia essentialiter intellectiua illius vt existentis, posset absolute existeret. Ac proinde absolute possibilis esset. Sic actus contingentes intellectus diuini circa contingentia nunc existentia sunt determinate & quidditate illorum vt talium cognitiones. Neque tamen si obiecta non essent talia, forent absolute impossibiles. Nam essentia rerum sunt immutabiles. Quamque impossibile est essentiam hominis fieri non-essentiam hominis: tam impossibile est ens, seu possibile absolute, & aptum esse (in quo consistit entis abstracti essentia) fieri non-ens, seu impossibile, & absolute ineptum esse. Sicut ergo quamuis nõ essent obiecta contingencia prout Deus cognoscit, absolute tamen possent sic esse: Ita eorum cognitiones veræ, quamuis nõ essent propria, facta hac suppositione; absolute tamen esse possent: & proinde non essent absolute impossibiles. Et hæc à nobis dicta sunt, non quod credamus talem substantiam esse possibilem, sed vt ostendamus eius impossibilitatem non satis efficaciter his & similibus argumentis probari.

9. Secunda pars conclusionis, quod principium vitale substantiale includatur in ipso exercitio vitali intelligendi, tanquam per se attendens, vel intendens vitaliter in obiectum, declaratur in hunc modum. Quemadmodum quando aliquis ore loquitur, sile sonum producit; & eodem designat aliquid, natum post se, quamuis eodem tempore vtramque simul existat: sic intelligi potest, quod dum intellectus humanus, vel Angelicus concipit aliquid, sibi que ipse loquitur, aut dicit verbum mentis; producat aliquid in se & ex se, & per illud exprimat sibi aliquid aliud. Hæc tamen est differentia inter actus mentis, & vocis: quod vocibus utimur ad alios nostros alijs designandos: actibus autem res percipimus, & de illis iudicamus. At tamen sicut ille, cui loquimur exterius per voces, nihil percipit sine attentione: ita neque intellectus. Quare actus vitales non sunt mera accidentia, sed sunt vsus & applicationes ipsius principij vitalis, includentes principium ipsum, & ab ipso inseparabiles. Sicut actus gravitatis, qui solet vocari gravitatio, est vsus & exercitium ipsius gravitatis ipsam intendens, & ab ea inseparabilis ex parte sui. Si autem mentis actus essent mera accidentia, quæ illam non includerent, possent à Deo fieri sine illius concursu, Sed aduertendum est, quemadmodum

Principiũ
vitale in-
cluditur in
exercitio
intelligen-
di.

aliqua sunt, quæ neque fieri, neque esse possunt sine concursu alicuius tanquam materiae, aut tanquam componentis, vt homo, & similia composita: sic quædam esse, quæ neque fieri neque esse possunt sine concursu alicuius tanquam principij se exercentis. Cuiusmodi sunt actus vitales, ea saltem ex parte, quæ sunt attentio vel intentio vitalis principij per se tendentis. Sic quoque omnis actio, vt sit actio alicuius, requirit vt illud conferat, & applicet vim suam, nec potest aliter esse illius actio. Verum actus mentis non est actio, vel tenuius actionis qualiscunque, sed est intentio, & apprehensio, aut iudicium, aut appetitio &c. Sicut ergo impossibile est vt aliquid agat, nisi per se conferendo vim, per quam aliquid fiat: estque impossibile vt aliquid patiatur, nisi per se recipendo vim, nisi per se intendendo. Illaque est natura cognitionis & appetitionis, quemadmodum ipsa experientia constare videtur. Non enim cognoscere vel appetere est tantum aliquid recipere, quod ad aliquid dicitur: sed est aliquid apprehendere, & de aliquo iudicare, vel ad aliquid seipsum inclinare & mouere per affectum. Quæ talia sunt vt in illis illud ipsum quod apprehendit & iudicat, vel appetit, intus includatur tanquam per se apprehendens, aut iudicans, vel appetens. Neque appetitio aut cognitio est tantum mentalis coniecta subiecto: sed est intentio & tendentia principij viuẽtis per seipsum, & exercitium quoddam, quod sine illo esse omnino nequit. Et si aliquid producit, dum principium viuẽtis cognoscit aut appetit: illud solum non est totum vitale exercitium, neque ad intelligendum aut volendum sufficit. Sique potest separari à subiecto, & bruto, vel lapidi communicari: non propterea vellet aut intelligeret: sed tantum illud principium substantiale, quod produci vitaliter, id est, quod attendendo producit, & producendo attendit. Notandum tamen non semper in quocunque exercitio principij vitalis aliquid noui produci. Nam libertatis, quæ est principium vitale, ea est vis, vt non tantum posituẽ operando, sed etiam ab operatione posituã abstinendo se exerceat præeunte cognitione. In eoque consistit formaliter & præcisè peccatum omissionis, quod voluntas posituã omnibus ad agendum prærequisitis, abstineat ab actu, quem potest & debet exercere.

Dices nullam apparere necessitatem productionis physice in actu intelligendi, sed vsum nostrum posse sufficere: cuiusque vsum indistinctus sit omnino necessarius, superfluum esse productionem qualitatis distinctæ, sine qua non possit intelligens constitui. Respondeo, necessitatem euidẽter quidem non ostendi: ad illam tamen adstruendam sufficere, quæ pro prioris partis probatione contra Aristotelem & Durandum attulimus. Licet autem solum id quod producit, non constituat formaliter intelligẽtem sine

20.
Occurrunt
obiectiones

attentione: potest tamen cum illa constituere, efficereque ut attendendo percipiamus obiecta per conceptus expressa.

21. In istis abis, quia actus sensuum humanorum non distinguuntur ab homine. Ergo neque actus intellectus angelici ab angelo. Probatur antecedens: quia si actus sensuum distinguerentur: vel essent materiales, vel immateriales, vel mixti. Non materiales: quia non possent recipi in ipsa anima. Non immateriales: quia corpus non posset ad illos concurrere. Non etiam mixti, propter utramque rationem. Respondeo actum sentiendi, quia pascit producit & distinguitur, esse materialem, & non recipi in anima rationali, sed in corpore quod in format. Quod tamen sufficit ut anima ad attentionem determinetur per qualitatem illam, a se cum organo productam in eodem organo quod informat. Ipsa vero attentio animæ spiritus est, cum sit ipsa anima.

SECTIO III.

An actus intelligendi, vel intellectus Angeli sit de eius essentia? Et utrum omnes intellectus Angelici sint eiusdem speciei?

22. D. Thom. Circa primum, dicendum est primo, actum intelligendi non esse de essentia Angeli. Ita D. Thom. qu. 54. art. 3. & alij communiter. Patetque ex dictis supra de distinctione actus intelligendi ab Angeli substantia, & ex huiusmodi actu vicissitudine. Multa enim de nouo discernuntur Angeli per illuminationem, allocutionem, experientiam, & occursum obiectorum. Nec quicquam est eorum, quæ naturaliter cognoscuntur, a cuius cognitione cessare libere non possint naturaliter loquendo, ut docet S. Thom. qu. 58. art. 1. c. ubi ab huiusmodi variatione excipit tantum in Angelis beatis visionem beatificam, quæ certe non est essentialis, sed ne quidem naturalis. Et similiter in demonibus excipienda est cognitio peccati essentialis. Vtrumque saltem propter decretum, & concursum Dei inuariabilem & æternum. Nos etiam talem vicissitudinem experimus, in nostris actibus cognitionis, qui tamen naturaliter paulo minus ab Angelis distamus. Addunt aliqui, si cognitio aliqua esset Angelo essentialis: ergo omnis. Sed hæc consequentia nulla est, & in Deo ipso est falsa, cui cognitio possibilis essentialis est, non tamen contingentium. Si tamen Angelis esset essentialis aliqua cognitio: certe maximè cognitio sui ipsius. A se cognitio sui ipsius esset Angelo essentialis: ergo & volitio, siue amor sui ipsius. Hic autem amor esset reus & bene ordinatus. Quippe qui esset à Deo ut à causa speciali & sola, per creationem propriè dictam (neque enim aliter essentia Angeli potest produci) & fuisset incompabilis cum

peccato, quo demones in æternam miseriam se scienter & libere præcipitarunt. Qui enim diligit, iniquitatem, odit animam suam. Neque se amat ordinate, qui sibi aliquid optat cum præiudicio salutis æternæ. Quo pacto Angeli peccantes appeterunt violentem hypostaticam suæ naturæ, potius quam humanæ.

23. Circa secundum: sunt qui putent potentiam formalem intelligendi Angelorum, quam intellectum nominamus, non esse de conceptu essentiali Angeli: sed tantum veluti radicalem & fundamentalem, id est, essentialis naturæ, & ei debeatur posse intelligere, atque hoc ipsa per se exigit. Ratio primæ partis est, quia natura Angelica sufficienter intelligitur secundum modum concipiendi nostrum, seruata proportione ad alias creatas, in suo esse primario & essentiali constituta, per gradum substantiæ spiritualis completa, radicaliter intelligentis & volentis, siue exigentis potentias formales intelligendi & volendi; quæ vel ab ea promanent, vel sint realiter ipsa essentia & substantia Angeli, concepta, prout potest formaliter intelligere & velle. Et hoc disertè affirmat D. Thom. quæst. 54. art. 3. Fauent etiam sancti Patres, Dionys. Anselm. August. & alij supra citati, num. 7. cum vniuersis in substantiis creatis, & speciatim in Angelis, essentiam, virtutem, & operationem distinguunt. Confirmaturque à simili. Nam de essentiali conceptu animalis non est principium formale & proximum sentiendi, constat organo & dispositionibus. Alioquin organo vitus, vel auditus corrupto & destructo, destrueretur aut mutaretur animalis essentia, neque idem esset essentialiter homo, qui antea: multæque forent hominum species; aut essentia non esset metaphysicè inuariabile & indiuisibili substantia: quæ sunt absurda & inaudita.

24. Secundam verò partem eiusdem assertionis, quod scilicet vis intelligendi radicalis, ut superius explicata fuit, sit de essentia Angelorum, probant, quia nondum Angeli concipiuntur plenè & perfectè quoad essentiam, quando concipiuntur tantum vel substantiæ spirituales completa, & non ut viuentes vita illa intellectuali præstantissima. Ac sicut viuentia materialia constituuntur essentialiter, & distinguuntur à non viuentibus, per gradum vitæ: & homines à brutis per gradum rationalis, qui est genus quoddam intelligendi imperfectius Angelico: sic viuentia spiritalia distinguuntur ab aliis per gradum suum præstantiorem intelligendi. Sanè Aristoteles in utraque animæ definitione à se tradita vitam inclusit, aiens esse actum corporis organici potentia vitam habentis. Et, id quo quimus, sentimus, mouemur, & intelligimus. Quare vita aliquo sensu est de essentia animæ & substantiæ viuentis.

Verum ex dictis disput. 3. numero 61. concludendum est potentiam intelligendi

Potentia
formalis
intelligendi
est de esse-
ntia Ange-
lorum.

formalem Angelorum esse de conceptu illo-
rum essentiali. Cum sit realiter idem, absolu-
teque inseparabilis ab ipsorum substantia,
fitque maxima ipsorum perfectio intrin-
seca, præcipueque considerabilis, & nomine
substantiali Angeli, id est, ipsius substantiam
expressante, significetur. Nomine enim An-
geli intelligunt omnes, qui verum illius
conceptum formant, substantiam comple-
tam, spiritalem & intellectualem. Loquor
autem de potentia intelligendi Angelorum
substantiali, præcisè sumpta à complemen-
tis realiter distinctis, quibus indiget ut con-
stituatur in actu primo completo ad intelli-
gendum. Cuiusmodi sunt concensus diuinus,
& species vel præsentia & determinatio ob-
iecti, sine quibus actus aliquo modo con-
currerent, si nihil possunt intelligere Ange-
li: adeoque sine illis non habent potentiam
completam intelligendi. Sic autem sum-
ptam completè intelligendi potentiam for-
malem non esse Angelis essentialem, mani-
festum est. Priori verò sensu acceptam po-
tentiam formalem intelligendi esse essen-
tialem Angelo sentiunt nobiscum Hurta-
disput. 4. de anima sect. 4. num. 48. & quidam
alij Recentiores.

Hurtad.

26.
Solutur
primum
argum. co-
trariæ sen-
tentia.

Ad primum argumentum contrariæ opi-
nionis, Respondeo malè & sine fundamen-
to concipi duplicem potentiam substantia-
lem intellectuum in Angelis: radicalem,
& formalem seu proximam, quæ suat meta-
physicè à radicali. Cum substantia ipsa, &
primum esse substantiale & fundamentale
Angeli, sit per se aptum formaliter proximè
ad intelligendum: sicut reuerà per se forma-
liter & proximè intelligit, concurrente
Deo, & obiecto per se vel per sui speciem.
Patres autem citati in contrarium possunt
exponi de potentia intelligendi completa,
& completente omnia necessaria, quam fa-
temur distingui, etiam realiter, ab essentiali.
De qua distinctione loquuntur iidem Pa-
tres: qui negant in Deo distingui (in quo
tamen distinguuntur ratione essentia, vir-
tus, & operatio) eo modo quo distinguuntur
in omnibus substantiis creatis. Nimi-
rum quia Deus est completa essentia, &
completa virtus operandi, & completa ope-
ratio, sua ipsius substantiâ indivisibili reali-
ter. Creatura vero incipit aliquo reali
distincto.

27.
Diluitur
secundus.

Ad secundum, Respondeo potentiam for-
malem & proximam sentiendi, atque comple-
tam ex parte ipsius animalis, id est, ha-
bentem quæ quid ex parte ipsius requiritur,
non esse de conceptu essentiali ani-
malis. Quia includit aliqua separabilia,
remanente animal, & retinente idem no-
men substantiale, eandemque essentiam no-
mine illo significare. Nempe dispositio-
nes accidentales organorum & organa ipsa,
quorum aliqua separabilia sunt. Manet
enim homo v. g. aut equus, auis oculis,
aut olfactu, vel auditu corrupto & perdi-
to. Vnde colligere est organa illa neque se-

cundum materiam, qua constant, neque se-
cundum formas organicas substantiales auc-
dentales, ac ne quidè partem illam anima
diuisibilis brutorum, quæ materiam talium
organorum informat, esse de conceptu es-
sentiali animalis: potentiaque illas sentiendi
formales & completas distingui merito
ab ipsorum essentia, quæ tantum illas exigit
conaturaliter, quamvis possit aut vi causa-
rum naturalium, aut absolutâ Dei potentia,
manere sine dispositionibus accidentalibus
necessariis, & sine aliquot organis substan-
tialibus sensuum. At non sine omnibus:
puta, sine capitis partibus præcipuis, ce-
rebro v. g. & sine organis substantiali-
bus quibusdam in capite existentibus.
Quæ organa substantialiter sumpta,
sunt de essentia animalis. Quia nulla
est ratio, cur à conceptu essentiali ex-
cludantur, & conveniunt illis omnia,
quæ ad conceptum essentialem requiri dixi-
mus numero 25. & disputatione ibidem
citata.

Circa tertium: Dico tertio, intellectum
Angelorum specie dierum specificè dif-
ferre. Ita Sum. lib. 2. cap. 2. numero 20. &
sequens. Cuius ratio est, quia si, ut su-
pra diximus probabilius esse, intellectus
Angeli est ipsa eius substantia, estque de
ipsius essentia: ubicunque est diversitas spe-
cifica inter Angelos, debet esse diversitas
specifica intellectus, seu virtutis naturalis
& substantialis intelligendi: qui vel est
tota essentia naturæ purè intellectualis, ut
aliqui asserunt: vel saltem est primum &
nobilissimum attributum essentialia, ex
quo cætera virtualiter oriuntur, illique
proportionantur. Cuiusmodi in naturis pu-
rè intellectualibus tria sunt attributa præ-
cipua: intellectus, voluntas, & potentia
executiva: hæc, ut colligimus ex eorum
operationibus, ita subordinantur, ut in-
tellectus dirigat voluntatem, & volun-
tas applicet potentiam exequentem. Sin-
gula autem, ut D. Thom. & alij plerique cen-
sent, intellectus distinguitur realiter ab
Angeli substantia, ab illaque veluti pro-
prietas fluit: quorum essentia est diuer-
sa, etiam proprietates, præsertim prima
& maximè propria, est specie diuersa;
quæ commenturata essentia, à qua fluit.
At intellectus, iuxta illorum sententiam,
est proprietates prima & maximè propria
eiusque naturæ Angelicæ. Angeli enim
sunt primò & præcipue intelligentes. Ve-
que maximè constant essentialiter gradu
essentiali intelligendi, unde solent intel-
ligentia absolute nuncupari: sic maxi-
mè differunt essentialiter hæc ex parte,
quod sint radix diuersa, & principium
substantiale intelligendi diuersum: unde
potentia formales & proximæ intelli-
gendi sunt diuersa, prout diuerso modo
aptæ sunt intelligere. Nec quidquam
prius aut apertius occurrit ad explican-
das differentias específicas Angelorum. Adde

28.
Intellectus
Angelorum
specie di-
fferentia
differunt
specie.

ex D. Thoma 2. contra Gent. cap. 94. rat. vlt. Alexi, Bonavent. Argidio Roman. & aliis communiter, Angelicum intellectum & humanum differre specie propter diuersum operandi modum: quia scilicet intellectus Angelicus immaterialis, purus, simplicius, & perfectius intelligit. At etiam Angeli, quod sunt natura perfectiores, eo simplicius, vniuersalibus, perfectiusque intelligunt. Ergo &c.

29. Sensus animalium specie diuersorum differunt specificè.

Objicies primò: sensus animalium specie diuersorum non differunt specificè. Ergo neque intellectus Angelorum specie diuersorum. Respondeo cum sensus animalium sint compositum ex organo, & ex anima cuiusque, per quam maxime specie differunt, fieri nequit, vt sensus animalium specie differentium non sint specie diuersi. Anima enim in hanc compositionem ingreditur non tantum secundum rationem quandam genericam, sed etiam secundum specificam & propriam: cum etiam secundum illam sit viuens vta sensitiva seu principium formale sentiendi.

30.

Objicies secundò, potentias non distinguuntur specie nisi per ordinem ad quædam obiecta adæquata. At intellectus Angelorum non habent diuersa, sed idem, nempe quicquid est intelligibile, sine ens, siue non ens verum aut falsum, creatum aut increatum, naturale vel supernaturale, possibile vel impossibile, positium aut negatum: quæ omnia, confusè saltem, à quolibet attingi possunt.

Non idem omnino est obiectum cuiuscunque intellectus.

Respondeo primò, non omnia prædicta distinctè, & in specie, vel in individuo, à quolibet intellectus Angelorum attingi: imò à nullo. Solum enim intellectus diuinus comprehendit, seu adæquatissimè attingit Deum & alia omnia intelligibilia, quantum & quatenus intelligibilia sunt. Intellectus verò creati, quod alij aliis perfectiores sunt, plura speciatim & singulariter de Deo, & de possibilibus vel existentibus extra Deum, possunt cognoscere naturaliter. Vnde ex hac parte sumi potest diuersitas obiectorum adæquatorum, quæ in Angelis perfectioribus latius patent, saltem quoad suppositionem, quam vocant personalem, vel absolutam. Est enim, confusè omnes attingant omnia secundum aliquas rationes generales intelligibiles, enuntiabiles, & similes, sub quibus magis latent, quam cognoscantur, peculiare cuiusque rationes: ut non securum speciales & indiuiduales differetias cognoscibilem, quæ plures à perfectioribus intelligendis cognosci possunt.

31. Sicut

Respondeo secundò cum Suarez lib. 2. c. 2. num. 32. non esse necessarium omnem specificam diuersitatem potentiarum, actuum, vel habituum, sumi ex obiecto adæquato. Possunt enim circa idem obiectum esse diuersi actus, habitus, & potentia, essentialiter seiphs diuersa. Vnum quodque enim est seipso formaliter, id quod est. Sic intellectio, imaginatio, & visio albedinis, sic

cie differunt, quamuis circa idem obiectum, & secundum eandem rationem obiectiuam: & multò magis intellectio Dei, & Angeli, vel hominis, præcisè circa idem. Ac licet, vt Suar. addit num. 24. in obiecto eodem materialiter distinguantur interdum diuersæ rationes formales, & proportionales cum potentiis cognoscentibus: ad distinguendas tamen potentias, vel actus, illa distinctio non est simpliciter necessaria. Cum illa ipsa ratio formalis obiectiua, quæ ad intellectum inferiori attingit, possit attingi à superiori. Quænammodum illud ipsum formaliter quod oculis videtur, à sensu interno & ad intellectum percipitur. Et quicquid nos attingimus in obiectis sensibilibus, attingitur ab Angelis & à Deo. Neque est vlla ratio attingendi obiectiua, vel proportio cum vlla potentia, quam Deus non attingat actu diuerso essentialiter ab actibus creaturarum.

SECTIO IV.

An intellectus Angeli in agentem et possibilem distinguendus sit?

Sententia D. Thomæ

Negat D. Thom. q. 54. art. 4. primò, quia intellectus possibilis idem ponitur in nobis, quod quandoque sumus intelligentes in potentia, & non in actu. At Angeli versantur semper in actu intelligendi, nec vnquam sunt in pura potentia respectu eorum quæ naturaliter intelligunt. Secundò, quia natura rerum materialium, quas nos intelligimus, non subsistunt extra animam immateriales, & intelligibiles in actu sed sunt dumtaxat intelligibiles in potentia, prout existunt extra animam. Ideoque oportuit aliquam esse virtutem, quæ faceret illas intelligibiles actu. Eadem virtus est intellectus agens. At intelligibilia Angelorum, non sunt intelligibilia in potentia, sed in actu. Intelligunt enim primò & principaliter res immateriales. Ideoque non potest in illis esse intellectus agens & possibilis, nisi æquiuocè. Hucusque D. Thom. qui art. 5. addit præter potentiam & cognitionem intellectuam, non esse in Angelis aliam potentiam cognoscitiuam, sensitiuam, vt in hominibus & brutis. Hæc enim materialis & organica est. Angeli autem sunt pure spirituales. Quæ posterior assertio facilis est. Circa priorem dux occurrunt difficultates. Prima, num sit verè in Angelis intellectus agens, & intellectus possibilis? Secunda, vtrum ea, quæ nos intelligimus, non sint actu intelligibilia, ad eoque sit nobis necessarius intellectus agens, qui ea reddat actu intelligibilia?

modus

In quolibet Angelo vnicus est intellectus

Dico primò, in quolibet Angelo vnicum esse intellectum realiter, ratione quidem multiplicem, & aliquatenus agentem & possibilem: sed non strictè & propriè, vt ha

voces à Philosophis usurpantur. Prima pars liquet ex sect. 1. Intellectus enim Angeli realiter est ipsamet eius substantia, quæ vnica est, realiter simplex & indiuisibilis. Ergo vnicus realiter intellectus. Neque enim locum hinc habet identitas in adæquata vnus rei cum pluribus realiter distinctis ad inuicem: quæ mysterii Trinitatis singulariter & inimitabiliter propria est.

Secunda pars assertionis clara est. Nam intellectus Angelicus est virtualiter multiplex, quatenus valet purè apprehendendum, vt sensus: & vterius ad iudicandum, vt mens humana & ad discurrendum virtuali aut formali discursu. Item alia virtualiter est eius ratio, prout valet ad intelligenda obiecta materialia, & sensibilia, æquiuocando sensibus: alia prout ad immaterialia, purèque intelligibilia, supereminendo sensuum facultati, atque etiam menti humanæ, quatenus valet naturaliter ad illa directè gerere, & intuitiue cognoscenda. Præterea idem intellectus valet ad aliquid agendum, & ad præiudicandum seu recipiendum: nempe actus, aut species, aut habitus intellectuales; quo pacto est aliquo sensu agens, & patiens, aut possibilis, vt in tertia parte assertionis addidimus. Pro cuius declaratione

34. Intellectus agens & possibilis quid sint, & an sint in Angelis?

Nota duobus modis intellectum agentem dici posse. Primò latè, prout est facultas quomodoocunque actiua, siue proprium actuum, siue specierum vel habituum intellectuum. Et hoc sensu nemo Theologorum negat esse in Angelis intellectum agentem. Secundo strictè, prout est facultas solidam & immediatè productiua specierum intelligibilium in intellectu possibili carente illis. Siue abstrahendo species illas à phantasmate: siue eudendo aliter. Et hoc sensu negant merito D. Thomas & alij communiter, Scotus & paucis exceptis, esse in Angelis intellectum agentem. Quia species, si quas habent, vel habent ab extrinseco, vel ex actibus propriis relictas. Ideoque non egent intellectu agente, à quo eudantur immediatè, multoque minus vt abstrahantur à phantasmate, cum in Angelis non sint phantasmata, neque subordnatio ad sensus internos aut externos.

35. Similiter intellectus possibilis dupliciter accipitur. Primò latè, pro facultate quomodoocunque passiuæ & receptiuæ, vel existentæ in potentia ad patiendum & recipiendum. Secunde intellectus Angelorum est possibilis, quatenus est in potentia ad actus proprios, & species, & habitus intellectuales, qui ex ipso elucuntur, & in eodem recipiuntur. Atque eo sensu D. Thom. lib. 2. contra gentes, cap. 96. & D. Bonauent. in 2. dist. 3. intellectum Angelorum possibilem vocant. Secundo strictè, prout sumitur ab Aristotele 3. de anima cap. 4. pro facultate quæ in prius quida potentia in genere intelligibilium, posteaque fiat omnia intelligibilia per susceptionem specie-

rum, vel per exercitium actuum intelligendi. Et hoc sensu D. Thom. aliique Theologi communiter negant intellectum Angelorum esse possibilem. Quia nunquam sunt, neque est, aut esset, in pura potentia destituta omni specie, & omni actu intelligendi. Vel enim species accepit primo instanti suæ creationis ingenitas: vel sine speciebus, se ipsam & alia existentia sufficienter presentia tunc intellexit, & deinceps intelligit; neque vquam potuit, aut potest deinceps omni actu cognitionis carere. Aut enim naturaliter, seu necessariò careret, aut libere. Non primum, quia nulla est causa naturalis seu necessaria, quæ Angelum priuare possit, aut impedire ab omni cognitione: cum nulla ei vel potentia intelligendi, vel species, vel obiecta omnia possit subtrahere, saltem se ipsum, & si quæ alia sunt ipsi intrinseca naturaliter inseparabilia. Non etiam secundum, quia vt Angelus libere abstrahat, debet cogitare. Quando enim est & vigeat volitio, essentialiter supponit cognitionem. Libertas autè non est sine volitione aliqua. Nam Omne liberum est voluntarium: & libertas in actu secundo est exercitium & vltus libera voluntatis. Quare intellectus Angelicus nunquam est, aut esse potest naturaliter in pura potentia. Quæ de re susius dicemus infra disp. 40. sect. 1.

Dico secundò ea, quæ à nobis intelliguntur, sunt per se actu intelligibilia, quantum est ex parte ipsorum, & æquè respectu nostri, ac respectu Dei & Angelorum. Neque ad ipsa constituenda respectu nostri actu intelligibilia, necessarius nobis est intellectus agens, qualem plerique Philosophorum imaginantur.

Prima pars probatur: quia vnumquodque, ratione sui esse, cognoscibile est & intelligibile actu, supposita aliunde potentia intelligendi. Idque tam verum est de materialibus, quam de immaterialibus. Vtraque enim, pro ratione & mensura sui esse, sunt vera, & bona, tum absolute, tum respectiue in ordine ad intellectum & voluntatem. Et quidem materialia per se primò & immediatè intelliguntur à Deo, & ab Angelis, etiam quæ singularia & materialia sunt. Vt de Deo ostendimus tract. 1. disp. 9. de Angelis verò patebit ex dicendis disp. 38. & 39.

Deus cum suare lib. 2. cap. 4. num. 8. non quidem materiales esse per se & immediatè actu intelligibiles in ratione obiecti, quatenus per se & immediatè sunt apte intelligi, atque etiam intuitiue cognosci, si existant: sed non esse intelligibiles per se immediatè in ratione principij. Quia gradus intellectiuius immaterialis est: & res materiales ex modo suæ entitatis per se non sunt aptæ, vt sint immediata principia intellectionis. Possunt tamen fieri aptæ medijs speciebus intelligibilibus. Et idè secundum se sunt intelligibiles in potentia. Prout verò speciebus representantur, di-

Angelus nunquam est sine cognitione aliqua.

36. Quæ nobis sunt intelligibilia, sunt per se actu intelligibilia.

37.

cuntur intelligibiles in actu: quia iam sunt in actu primo sufficientia intelligendi principia in ordine suo.

38. Respondet si loquatur Suares de principio determinatio duntaxat tam per se determinat potentiam, alioqui sufficientem ad intelligendum, obiecta materialia, quam immaterialia, vt ex sequenti disp. constabit. Sin autem loquitur de principio efficiencia: probabilius esse intellectum, aequè, ac voluntatem, esse principium sufficiens ad suos actus producendos: quamuis ille egeat determinatione: hæc vero, propositione obiecti. Quare obiecta materialia non sunt minus de se intelligibilia, quam immaterialia, tam in ratione principij, quam in ratione obiecti.

39. Secunda pars conclusionis probatur, quia intellectus ille agens, siue idem, siue realiter distinctus, species abstrahens a phantasmate, & constituens nobis obiecta in actu primo intelligibilia, plane superfluum est. Etenim obiecta sunt de se actu intelligibilia. Ex parte vero nostra, intellectus sufficienter iuuatur & determinatur a sensu interna, quæ maiori facilitate & compendio dici potest determinare immediate ad speciem expressam, sicut dicitur determinare ad impressam: vnde vtraque species sit aequè spiritalis, & similitudo intencionalis obiecti: neque ad aliud esse necessaria ostendatur species impressa, quam ad determinandum & excitandum intellectum. Adde quod intellectus agens, si tantum cudat species, & nullò modo intelligit; valde improprie dicitur intellectus, seu potentia intellectiua. Nam posse eundem species intelligibiles, non magis est posse intelligere, quam posse eundem species sensibiles, sit posse sentire. At hoc secundum non est posse sentire, conuenitque albedini, calori, & obiectis similibus, sentiendi incapibus.

40. Neque minus superfluum est, quod tribuitur Alberto in Sum. p. 2. tract. 4. q. 14. memb. 3. art. 1. ad 1. intellectum agentem valere ad illuminanda phantasmata materialia; in eumque usum Angelis vtilem esse posse. Nam præter ipsam cognitionem Angelicam, nostram, non est alia necessaria illuminatio specierum, vel obiecti; neque alterius illuminationis terminus, vel effectus, aut modus assignari & explicari potest. Præterque ipsam potentiam intelligentem, & obiectum per se determinans, vel per speciem, aut aliud æquiualeus, nihil apparet necessarium ad exprimendam obiecti cognitionem. Multiplicatio vero tot actionum, alioqui non necessariarum, vt per se importuna, & naturæ puritati, ac simplicitati aduersa, rejicienda est.

41. Concludo itaque intellectum agentem non magis in humana mente, quam in Angelis, distinguendum esse à possibili: sed nostram mentem accepta impressione rerum per sensus, qui sunt in composito ex corpore & ex anima quæ est mens, posse adiumento

eius quod in parte sensitua est, percipere primum singularia sensibilia, & deinde progredi ad alios conceptus & ad alias actiones. Singularia enim sensibilia sunt etiam intelligibilia per se; & virtus intelligendi est communis ad percipienda sensibilia & aia: sicut vis imaginandi est communis ad percipienda non tantum visibilia, sed etiam alia sensibilia, quæ videri nequeunt. Ac quemadmodum Deus singularia sensibilia cognoscit & videt secundum seipsa, & secundum esse quod habent extra Deum, non autem solummodo secundum esse quod habent in Deo: ita noster intellectus potest suo modo percipere sensibilia immediate & secundum se. Neque opus est vt prius fiant intelligibilia: sunt enim per se intelligibilia, sicut & omniens: non minus quam omnium sensuum externorum obiecta, sunt imaginabilia, licet non omnia sint visibilia vel tangibilia.

42. Confirmatur, quia si passionibus & dispositionibus partis nostræ sensitivæ ira perueniunt sua vi vsque ad mentem, vnde eam frequenter impediunt, quod experientia docet: cur imagines rerum vel cognitiones, quæ sunt in parte sensitua, non poterunt iuuare mentem, vt res exteriores suo modo percipiat, & de eis iudicet: quandoquidem eadem substantia quæ est mens, est etiam anima sensitua, constituens subiectum & principium sensituum? Illo autem fundamento posito, frustra accersitur intellectus agens, qui faciat species intelligibiles, quæ huiusmodi obiecta singularia sensibilia reddat intelligibilia, abstrahendo eorum species à phantasmatis: vel etiam iuuat intellectum possibilem, ad cognoscendas conuenientias & differentias huiusmodi obiectorum, & naturas vniuersales ab illis abstrahendas. Nam intellectus, in quo est vis ad cognoscendum, post percipere res singulares, satis manet in forma ad cognoscendas illarum conuenientias & differentias, & ad formandos conceptus vniuersales eorum prædicatorum in quibus conueniunt, & particularium eorum in quibus differunt. Atque etiam ad cognoscendum aliquo modo ex rebus sensibilibus res quædam alias superiores, quæ ex sensibilibus cognosci queunt: & denique ad ea omnia, quæ naturali cognitione assequi possunt.

Præterea nemo est qui illuminationem illam percipiat, aut qui sciens distinguat phantasma illuminatum à phantasmate non illuminato. Etque per se omnino incredibile quod sit in nobis aliqua vis spiritalis reperiens cognitionem, quæ rerum sensibilibus expositarum species intellectuales possit producere cæca quadam actione. Si vero eadem vis est etiam ad cognoscendum, non apparet inefficax, vt præsentem phantasmate cognoscat, quam vt præsentem phantasmate producat spiritalem quandam sibi impressam imaginem, qua iuuante cognoscat. At si ponitur talis intellectus qu-

No est in nobis intellectus agens distinctus à possibili.

40. Albert.

41.

Idem autem præbetur.

multis in aliis locis.

Idem autem præbetur.

præsente phantasmate possit intellectualem speciem cuius rei, cuius phantasma adfit, producere: quare non potius ponitur intellectus simplex, qui præsente phantasmate possit rem, cuius phantasma adfit, percipere? Nam talis intellectus valens ad cognoscendum non difficile concipitur. At intellectus cæcus & impotens ad cognoscendum, nescio qui possit intelligi. Cùmque omne ens sit de se intelligibile, ut paulò ante ostendimus: non debet esse mirum, aut videri difficile, si præsente phantasmate percipiat intellectus, id cuius phantasma illi adest, &

circa quod sensus internus operatur.

In eo quod dictum est non debere potius non modò in Angelo, sed neque etiam in homine, intellectum agentem distinctum à cognoscente, sentiunt nobiscum Durandus in 1. dist. 3. part. 2. q. 5. Buridus ad 3. de anima q. 7. Scaliger exercit. 307. n. 18. & ante eos alij plures teste Alberto in summa de homine c. de intellectu agente. Et aunc communis sententia Philosophorum est non distingui in intellectu agentem à passibili, ut testatur Ovidius controuers. 5. de anima, punct. 1. n. 2.

DISPUTATIO TRIGESIMA OCTAVA

De medio cognitionis Angelicæ.

- Sec. I. *Vtrum Angeli egeant speciebus impressis ad intelligendum?*
- Sec. II. *Respondetur argumentis contrarie sententiæ.*
- Sec. III. *An Angeli speciebus indigeant, et seipsos intelligant, vel alia sibi intrinseca, aut sufficienter præsentiæ?*
- Sec. IV. *Resutantur sententiæ contrariæ.*
- Sec. V. *Vnde nam Angelis species intelligibiles?*
- Sec. VI. *Quales sint species intelligibiles Angelorum, & ad quid valeant?*

Medium cognitionis duplex: cognitum & incognitum.

EDIVM cognitionis duplex est: cognitum, & incognitum. Primum est id, ex cuius cognitione in alterius cognitionem ducimur. Ut quando ex antecedente consequens, ex effectu causam, ex imagine prototypum, ex signo rem significatam cognoscimus. Secundum est, id, quod, licet incognitum, iuuat & determinat potentiam, vice obiecti, ad ipsius cognitionem, velut semen illius. Cuiusmodi sunt species impressæ intellectuales aut sensuales, quæ intellectum aut sensum determinant, & adiuuant ad formandam vitalem expressionem obiecti.

Angeli multa cognoscunt per medium cognitionis.

De priori, certum est Angelos multa cognoscere per aliud: ut Deum, ex seipsis & ex aliis creaturis; causas ex effectis: cogitationes cordium, ex locutione & aliis signis. Modus enim ille cognoscendi vnum per aliud cognitum, neque omniam perfectionem negari debet Angelo, siquidem conuenit hominibus ipso inferioribus. Neque omniam imperfectionem: id enim potius magnæ perfectionis est, & Deo ipsi conuenit, qui omnia cognoscit omni modo, quo sunt cognoscibilia, per se & per aliud, immediatè & mediatè: ut ostendimus tract. 1. disp. 15.